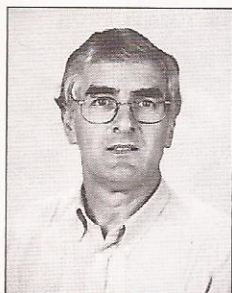

ARREDORES DE SANTANA PEREGRINANDO CARA A COMPOSTELA (I) "TECEDEIRAS E VECEIRAS"

Por: José Manso Gómez

A casualidade fixo que coincidiran dous veciños da Limia, concretamente de Santana, facendo o Camiño de Santiago

Atopáronse no albergue do Cebreiro e, despois de parolar durante un bo anaco de tempo, descubriron que os dous eran de distintos pobos da Limia e, coincidencia, dende moi novos emigraran cos seus pais na procura

doutros horizontes económicos.

Aquí comezou unha grande amizade. Decidiron facer o resto do Camiño ata Santiago xuntos e, á vez, ir recordando os tempos nos que viviron, sen coñecerse, nas súas respectivas aldeas ourensáns.

Traballando no tear

A ruta facíase lixeira ó ir charlando dos vellos tempos. A un deles deúselle por sacar o tema dos oficios que alí desenrolaban os seus pais e avós e como, co paso do tempo, se foran esquecendo ou, non eran rendibles, motivo que trouxo que os seus pais e unha grande parte da poboación, tiveran que emigrar.

A avoa dun deles fora Tecedeira e, paseniñamente, foi explicándolle ó seu compañeiro de viaxe as características deste oficio.

A Tecedeira:

O oficio de tecedeira foi parello ó cultivo do liño. Parece que a extensión que nos anos trinta se lle viña dedicando na Limia a este cultivo, era de máis de 100 hectáreas que, rapidamente, se viñeron reducindo ata chegaren a desaparecer por completo xa a finais dos anos corenta por falla de rendibilidade.

Sen ningunha dúbida, o cultivo do liño deixou unha fonda pegada nos usos e costumes da xente da Limia. Con el foise o traballo das tecedeiras, oficio no que se especializaba unha muller en todas aquelas familias que dispoñían de tear. A familia que non o tiña, había de pagar para ir tecer onda unha tecedeira de fóra.

Oín comentar que en Santana había uns 4 ou 5, alá polos anos 20. Eu xa non puideron ver ningún alí, pero si un na Lavandeira hai moitos anos; á habitación aínda lle seguen a da-lo nome de a loxa.

Os teares eran uns utensilios que, fóra de uso, estorbaban e deberon de ir podrecer ás palleiras, debaixo da herba, denantes de dar cos seus paos no lume ou seren malvendidos, por catro cadelas, ós anticuarios, como os prezados escanos, as camas de ferro, etc.

Teño entendido que a tecedeira era unha muller que gozaba de prestixio, algo así coma o que hoxe gozan eses artesáns que tan meritoriamente andan a recobrar esta nobre arte. Temos a proba das súas habilidades en tantas prendas de cama, lenzos, mantas, mantelos, colchas, alfombras e prendas de muller que aínda conserva moita xente e ás que, por fin, estalle a devolve-lo seu valor.

O liño dábase ben nestas terras, collíase en pleno verán, moito máis tarde que o centeo e precisaba unha serie interminable de tarefas:

Había que mazalo, polo a remollo nunha laga varios días, despois debullalo, cardalo, cocelo con cinsa no pote para que branquease, tascalo (cos tascos facíanse as prendas máis rudas, coma mantas, mantelos e alfombras), devanalo, fialo e enmadeixalo, denantes de ir ó tear.

De aí temos aínda o xeito de chamarlle a certos lugares como o mazadoiro, que na miña casa e en tantas da comarca, se lle segue a dar a tódolos asentos de pedra ó par da casa, porque eran lugares nos que, ademais de para sentar, valían para maza-lo liño.

Vin e convivín, de neno, con instrumentos vellos dos que non entendía a súa utilidade, pero con nome revelador: a escardadeira ou cardadeiro, a espadela, os pentes, e outro do que non recordo o seu nome pero que, sen dúbida, valía

para endadeixar. Era coma un torno que xiraba ó darlle a unha manivela: era a devanadoira. Instrumentos todos eles que non sei por onde foron ou onde os tiraron.

O liño sementábase a finais do mes de marzo: “cando o cuco ouviras cantar, xa o liño podes sementar”. Elixían o mellor terreo da casa, arábase coa vertedeira despois de estercar ben. Despois agradaban a terra e sementaban enriba. A semente é case negra e oblonga; ó nacer habíao que regar nas secas e limpalo a man das malas herbas. Segábase no mes de agosto.

Alí temos un pobo cuxo topónimo denuncia esta actividade: Ponte Liñares, pero cultivábase na Limia enteira.

O compañeiro oíra falar do liño, dos teares e das tecedeiras, pero non convivira de seu con elas. Sen embargo, contoulle o estrano oficio que tiña a súa avoa e do que o seu amigo nunca escoitara falar, aínda que noutros tempos era común na Limia.

A Veceira:

Eu xa non a podo recordar, deixou de funcionar precisamente cando eu era moi neno e cheguei a súa noticia, tampouco moi remota por outra banda, por boca dos meus pais.

A vecesira non era unha muller. A vecesira era o cargo ou traballo do que lle “tocaba a vez” de levar o gando de todo o pobo cara ós pastos da lagoa no verán.

Como o seu nome indica, o traballo da vecesira era por vez, de semanas, de cada casa do pobo e podía facer calquera persoa da familia que estivese dispoñible. Alí chegou a facerse fixo e desenrolábase unha muller que, cada mañá e ó toque dunha corneta, ía recollendo casa por casa, todas as vacas e bestas que ese día estaban dispoñibles para ir ó pasto.

O camiño a seguir era sempre o mesmo: ó través do Campo de Santana, onde bebían os animais na Poza da Regueira, seguían logo pola carreira da Barrela, o Xuncal, a Gudiana, as Cicoteiras, os Perces e xa se desembocaba na lagoa pola chamada En-tradiña dos de Santana.

Este traxecto era coñecido dende Cardeita como “A corredoira de Santana”. (Esa corredoira no inverno era intransitable e convertíase nun verdadeiro río xa que primeiro levaba as augas do Campo de Santana e despois formaba parte do verdadeiro canle do río que ata a Corga era chamado Río da Piñeira).

Co gando na lagoa non había problema; aquilo era un mar de herba inmenso e adoitaban andar en rabaño e aproveita-lo tempo. A vecesira tiña que levar de comer e de beber para todo o día e, á noite, recolle-lo gando, conducilo de novo cara ó pobo e entregárllelo ós seus donos, se ben os animais, acostumados como estaban e cheos coma foles, xa enfiaban o

camiño, a paso lento, pero sen desviarse un metro, cara ás súas cortes.

A da vecesira era unha tradición bonita e ademais moi útil, que deixaría de ter sentido nos anos sesenta por mor da desecación da lagoa. Pero en Santana xa había uns anos que morrera a causa, moi posiblemente, do empobrecemento posterior á Guerra, cando a xente reduciu o número de vacas ata deixaren só a xugada para traballar e un par delas máis como máximo. As bestas (antes vehículo necesario para ir ó muíño, á misa, á feira e ás romarías), foron caendo en desuso xunto cos fidalgos e medio señoritos que eran os seus principais usuarios e, ademais, porque a besta, comendo igual que a vaca, producía moito menos. Esta redución drástica de cabezas de gando, provocou, por outra banda, o maior aproveitamento dos pastos dos terreos de enriba e, por ende, menos animais e máis pobreza.

A vecesira non funcionou coas ovellas. Neste pobo sempre houbo moitas ovellas, tendo en conta a proximidade do monte onde se alimentaban, sobre todo no inverno. Houbo épocas de coexistir cinco ou seis rabaños. Os rabaños eran familiares pero algúns veciños eran propietarios de cinco ou dez ovellas que andaban nun rabaño determinado, normalmente, xente máis pobre, á que lle tiñan que ceder a metade das crías e da la.

As ovellas só podían pastar en montes comunais, nunca nos lameiros ou poulas ceibes, porque despois as vacas non pacían a herba e, ademais, porque comían os toxos, que era planta protexida. Coas cabalerías había que tomar os mesmos coidados.

Así continuaron o seu Camiño, dende o Cebreiro ata a mesma entrada da Catedral tiveron tempo dabondo para facer un interesante percorrido polas súas queridas terras que, de nenos, tiveron que deixar e que en sucesivas entregas poderemos coñecer.

Tendo contas das vacas